

F O L Y Ó I R A T O K S Z E M L É J E

(Folyóiratok és hírlapok irodalomtörténeti vonatkozású cikkei.
Munkatársak: *Alszeghy Zsolt, Baros Gyula, Brisits Frigyes, Kalmár Anatólia*).

I. Folyóiratok.

A Cél. — 1934. évf. 7. sz. Bartha József: *Pintér Jenő Magyar Irodalomtörténete*. A hetedik kötet részletes bírálata. „Nincs irodalmunknak olyan mozzanata vagy jelensége, amelyet a tudós szerző figyelmen kívül hagyott volna... értékelése esztétikai szempontból kifogástalan, igazságos és elfogulatlan.” — Bartha József: *Ady Endre, mint „vallásos” költő*. Heves tiltakozás az ellen, hogy Ady „vallásos” költőnek tekintessék. A szerző felfogása igazolására számos idézetet közöl Ady verseiből.

Akadémiai Értesítő. — 1934. évf., ápr.-szept. (457. füzet.) Berzeviczy Albert: *Az Akadémia tizenhat évvel a háború után*. Elnöki megnyitó beszéd. — Gróf Bethlen István: *Gróf Apponyi Albert*. Emlékbeszéd. — Berzeviczy Albert: *Gróf Tisza István*. Szoboravató beszéd. — Szinnyi Ferenc: *Bacsányi János*. Beszéd a tapolcai Bacsányi-emlékünnepeken. — Kéky Lajos: *Kozma Andor*. Beszéd a költő emléktáblája leleplezésekor Marcaliban. — Kornis Gyula: *Berzeviczy Albert üdvözlése* elnökké választása alkalmából.

Budapesti Szemle. — 1934. évf., 9. sz. Viszota Gyula: *Széchenyi utolsó négy éve Döblingben*. Vita Schaffer Károllyal, aki szerint „Széchenyi csakis egyszer volt elmebeteg, vagis 1848-ban és az ezt követő években, 1856-ig” s „öngyilkossága kizárólag szerencsétlen környezethatás következménye volt, melyre egyenesen kényszerült”. Schaffer érveinek részletes cáfolata. — Fest Sándor: *Magna Carta — Aranybulla*. (I.) Tanulmány a III. Béla és II. Endre korabeli angol-magyar szellemi érintkezésről: különös tekintettel a címben írt két alkotmánylevél egymáshoz való viszonyára. — 10. sz. Fest Sándor: *Magna Carta — Aranybulla*. (II.) Megállapítható, hogy főpapjainknak, János esztergomi érseknek, Róbert veszprémi püspöknek és Uriás szentmártoni főapátnak, már egy félévvel a nagy angol szabadságlevél kiadása után lehetett alkalmuk a lateráni zsinaton a Magna Carta körüli harcokról s magáról a szabadságlevélről értesülniök. Erre és egyéb figyelembe vehető termékeny hatásokra való tekintettel nem alaptalan a föltövis, mely szerint az Aranybullaiban egyes pontokon az angol-magyar szellemi érintkezés nyomai mutatkoznak. — 11. sz. Hegedüs Loránt: *Kossuth Lajos titkos levelei a turini állami levéltárban*. A Kossuth—Carossini-féle összeesküvés nyersanyagának ismertetése. Szinnyi Ferenc: *Móra Ferenc, az elbeszélő*. Lírikus természetéből s humoristavoltából következik, hogy igen gyakran a maga személyét választja tárgyául. Elbeszélőink közül ő tette először önmagát írásainak központi témájává. Mindennél kedvesebb tárgya: családja. Regénytechnika tekintetében három regénye közül az Aranykoporsó a legtökéletesebb, bár nem annyira egyéni alkotás, mint az Ének a búzamezőkről. — Hekler Antal: *Megemlékezés Négyesy Lászlóról*.

A nemzetetikai felelősségérzés és küldetéstudat Négyesy kritikai munkásságának vezérlő csillaga volt. — Schaffer Károly: *Válasz Viszota Gyula „Széchenyi utolsó négy éve Döblingben“ című cikkére*. Vitacikk.

Deutsch-Ungarische Heimatsblätter. — 1934. évf., 1—2. szám. H. Schmidt: *Jakob Bleyer* (1874—1933). Kegyeletes megemlékezés az elhunyt irodalomtudós egyetemi tanárról. — Gedeon Petz: *Zur Geschichte der Erforschung des ungarländischen Deutsctumes*. (Folyt.) Nagyobb tanulmány a hazai németiség művelődési jelentőségéről a XVIII. században. — Eugen Travnik: *Zur Entstehung der Kirchenfürstlichen Bibliotheken Ungarns im 18. Jahrhundert*. Értekezés a XVIII. században keletkezett pécsi, veszprémi, nagyváradí, kalocsai, egri püspöki könyvtárak alapításáról. — Fritz Valjavec: *Der deutsche Kultureinfluss in Ungarn*. (II.) Német művelődési hatás Magyarországon a középkorban. — Olga Droszt: *Beiträge zur Geschichte des deutschen Presse- und Theaterwesens in Fünfkirchen*. Adatok a pécsi sajtó és színház történetéhez.

Egyenlőség. — 1934. évf., 36—37. sz. Jókai Mór levele Kiss Arnoldhoz. Köszönet a Mirjam című imakönyv megküldéséért. (1899 dec. 18.)

Egyetemes Philologiai Közlöny. — 1934. évf., 7—8. sz. Hankiss János: *Apraxin Júlia és Alfred de Vigny*. Adatok gróf Batthyány Arturné Apraxin Júlia egykori magyar színésznő életéhez. — Waldapfel József: *Balog István egykorú Karagorgyevics-drámája és a szerb színházat kezdete*. (II.) Valószínű, hogy Vuics Joakim, akit a szerb irodalomtörténetírás a szerb színház atyjának nevez, nemcsak az első szerb nemzeti tárgyú drámát fordította Balog István (Czerni György c.) darabjából, hanem ez ösztönözte a szerb színházat megteremtésére is. — Oravec Odön: *Magyar vonatkozás egy százéves francia regényben*. Balzac Honore Grandet Eugenia című regényében egy helyt célzás található a híres szőnyi iktrekre. (L. Tóth Béla: Magyar ritkaságok.) — a—é: *Farkas Gyula A magyar irodalom története* című művének elismerő bírálata néhány helyreigazítással. — Varjas Béla: *Pintér Jenő Magyar irodalomtörténete*. „Nagyarányú alkotásért méltán megérdemli a szerző az irodalomkutatók seregének háláját.“ — 9. sz. Waldapfel Imre: *A humanizmus újabb irodalma*. Az idetartozó irodalmi termés bíráló ismertetése. — Marót Károly: *Hornyánszky Gyula*. Tanulmányszerű, ünnepi megemlékezés. Hornyánszky Gyula olyan időkben volt a mai szellemtörténeti tudosnak markáns testtéválása, amikor ez az irány még a külföldön sem lett tudatos.

Erdélyi Helikon. — 1934. évf., 7. sz. Kovács László: *Szombati Szabó István* (1888—1934). Megemlékezés a nemrég elhunyt költő-papról. — Bibó Lajos: *Az ember tragédiája szegedi, szabadteri előadása*. Az augusztus 4-én, Szegeden, Bánffy Miklós gróftól több ezer néző előtt rendezett előadás a Madách-kultusz leghatalmasabb eredménye.

Élet. — 34. sz. Katona Jenő: *Prohászka, a publicista*. A századvég magyar zszurnalisztikájában nagy a jelentősége az esztergomi teológiai tanár írásainak. Nem adott fel semmit a lélek transzcendens távlataiból, de hirdette, hogy egyházának hivatása a társadalmi kérdés megoldásának sürge-

tése is. — 37. sz. Kincs István: *Domonkos István*. Irásából szív, melegség és lelki harmónia árad. Képzelő erejénél nagyobb megfigyelő képessége. — 40. sz. Szabó Zoltán: *A balladák fámetszője*. Buday György fámetszeteinek elemzése. — 46. sz. Kunszery Gyula: *Anyos Pál*. Legjellemzőbb szava a könny. Rokokó világán a szentimentalizmus söpört végig. Kemény és férfias a hazafias költeményeiben. A katolikumhoz csak élete végén jutott el.

Idegenforgalmi Tudósító. — 1934. évf., 17. sz. (Szeptember 1.) *A magyar irodalom eszperantóul*. Az Eszperantó Világszövetség Genfben megjelenő központi folyóirata két teljes oldalon foglalkozik a Budapesten nemrég megjelent 500 lap terjedelmű Hungara Antologia című eszperantó nyelvű könyvvel. Ebben Petőfitől külön kiskötetnyi verset közöl Kalocsay Kálmán fordításában. — *Magyar darabok Itáliában*. A milánói Teatre Odeon műsorán szerepel Herczeg F. Giulia Szendrey című darabja. Összel más olasz városokban is bemutatják ezt a Balla Ignácól és Ludovici Caesartól olasz nyelvre fordított darabot. A külföldi szerzők csoportjában az olasz színpadokon magyar szerzők vannak túlsúlyban. — *Magyar írók külföldön*. Buenos Ayresben Herczeg F. A kék róka című darabjának előadását tervezik. Aarschotban (Belgium) Cardyn Albert pap-tanár lefordította flamandra Erdős Renee János tanítvány című színművét. — 1934. évf., 18. sz. *Az ember tragédiája Stockholmban*. A stockholmi nyári eszperantó egyetemen Szilágyi Ferenc eszperantó nyelven előadást tartott „Madách és a magyar irodalom“ címmel, melyben főleg az ember tragédiáját ismertette. — *Magyarok az eszperantó irodalomban*. Nemrég egy cseh kiadó Spierer László eszperantó fordításában kiadta Rákosi Viktor humoreszkjeit. — *Prof. Kirkconnel és Gyóni Géza*. A közelmúltban egy Sir Bernard Pares, a londoni egyetem tanára elnökletével működő társaság nemzetközi pályázatot hirdetett oly háborúellenes költeményre, melynek szerzője maga is résztvett a világháborúban. A brit irodalmi szakbizottság Gyóni Géza „Csak egy éjszakára“ című költeményének ítélte oda az elsőséget. A verset a kanadai Manitoba fővárosában, Winnipegben élő Watson Kirkconnel fordította angolra. — 19. sz. *Magyar darabok külföldi előadása*. A Merlini-társulat (Miláno) hirdeti Heltai Jenő Tündérlaki leányok (Le Ragazzo' Tunderlach) című vígjátékát, valamint Fodor László Sextett című darabját. E társulatnál lesz az első előadása Gáspár Miklós Tűzvarázs című új vígjátékának is Incantesimo del fuoco címmel.

Irodalomtörténeti Közlemények. — 1934. évf., 3. sz. György Lajos: *Tárgytörténet és irodalomtörténet*. Amint a tárgy és a motívum nem ugyanegy, akként a tárgytörténet és motívumtörténet is lényegesen különbözik egymástól. Az irodalomtörténeti használat részére talán az a leghelyesebb megkülönböztetés, hogy annak az egységnek, amely a motívumot és a tárgyat magában foglalja, a motívum az általános eszmei részét jelenti, míg a tárgy a különleges megjelenési formáját, alkalmazását és a kifejezés módját képviseli. Eszerint a tárgy a konkrét tartalmi mozzanatok összege, a motívum az absztrakt egyéni vonás. A tárgytörténet területe rendkívül széles és átfogó. A tárgytörténeti szemlélet előnye valamennyi más irodalomtörténeti vizsgálattal szemben: eredményeinek biztossága. Ha az újraéledő tárgytörténeti és motívumtörténeti kutatás ki akarja kerülni azt a veszélyt, hogy megint bennrekedjen a tisztán tárgyi anyagban, akkor az utóbbi évtizedek módszeres vív-

mányait a maga javára kell fordítania s az analitikus részletkutatások köréből a szintetikus célokig kell emelkednie. — Waldapfel József: *Heltai Gáspár forrásai*. (I.) Részletes tanulmány. „Heltai írói tarisznyájában a meseírás hajlamát is, meséi főforrását is, de legalább jórészen azt is, amit abban nem talált, Wittenbergből hozta magával s ebben szintén része volt Luther mellett Melanchtonnak is.“ — Romhányi Gyula: *Dóczi Lajos drámái*. (II.) Az Utolsó szerelem és a Széchy Mária című színdarabok bíráló elemzése. — Vizota Gyula: *Egykorú iratok Széchenyi elmeállapotáról és haláláról*. (III. bef. közl.) Német nyelvű adatközlés: Széchenyi döblingi ápolóinak megfigyelései és a döblingi intézet igazgató-főorvosának védelme. — Perényi József: *Szemere Miklós irodalmi hagyatékából*. (III.) Szemere levelei Tóth Endréhez, Vékey Valérhoz, Vutkovics Sándorhoz és Vékey Valér, Édes Albert meg Darnay Győző levelei Szemere Miklóshoz. — Gálos Rezső: *Sághy Ferenc levelei Kisfaludy Sándorhoz*. Három levél az 1816 nov. 21—1818 márc. 5. közti időből. — Ember Gyula: *Kisfaludy Sándor Draguignanban*. Edmond Poupé, Draguignan város könyvtárőre Kisfaludy Sándorról írt művének bíráló ismertetése. „Magyar szempontból jóleső az a meleg rokonszenv, amely a francia tudós írásában ... a magyarság iránt ... megnyilatkozik.“ — Zsoldos Jenő: *Adatok Bárány Boldizsár életéhez*. — Belohorszky Ferenc: *Bessenyei György „Beszéd az országnak tárgyáról“ c. kéziratos munkája*. Adatközlés a Nemzeti Múzeum kéziratárában levő eredeti kézirat nyomán. — Waldapfel Imre: *Baróti Szabó Dávid heroldái*. Adatok Baróti Sz. D. forrásaihoz. — Benedek András: *Fáy András levele Heckenast Gusztávhoz* (1839. X. 2.). — Sarlay Soma: *Madách Imre nagyatyjáról*. Matolcsi János levele Ráday Gedeonhoz 1765-ből. — Valjavec Frigyes: *Magyar trók levelei gr. Széchenyi Ferenchez*. (II.) Horváth Adám és Decsi Sámuel levelei 1793-ból. — Könyvismertetések. — Kozocsa Sándor: *Irodalomtörténeti repartórium*. (III.)

Katolikus Szemle. — 1934. évf., 8. sz. Brisits Frigyes: *Az új katolikus líra kialakulása hazánkban*. Megfelelő történelmi visszaillesztés után a szerző megállapítja, hogy az új katolikus líra jelentősége, hogy „ebben a lírában találkozunk először össze igazán a hívőnek és az embernek az arca“. A lírai stílus páratlanul nagy lehetőségében bontakozik ki a kat. líra egészen egyéni, csak reá valló jellege. Benne éppen úgy, mint magában a katolicizmusban, van valami örök és valami folyton új. Az irány, a lényeg változatlan benne, de a történelmi rész mindig friss rajta. — Alszeghy Zsolt: *Szépirodalmi szemle*. Makkai Sándor Táltoskirály, — Körmendi Ferenc A boldog emberöltő, — Dénes Gizella Ezüstnyárfák, — Szentkuthy Miklós Prae c. regényének bíráló ismertetése. — 9. sz. Thurzó Gábor: *Janus Pannonius — ötszáz év távlatából*. A kor szokása szerint megverseli a kor nagy embereit, köztük saját hazája nagyjait, mint Mátyás királyt, Hunyadi Jánost, Vitéz Jánost. Valójában azonban csak eszményeket dicsőít a megénekelte nagyokban, személyektől elvonatkoztatott ideálokat, a magasabb embereszményt. Igazi hazafivá Janus Pannonius sohasem lesz: egy ideális kultúrbirodalom tagja, a renaissance polgára marad.

Levéltári Közlemények. — 1933. évf., 3—4. sz. Bittner Lajos: *Károlyi Arpád, a levéltárnok*. Részletes tanulmány a jeles magyar történetíróról születése nyolcvanadik évfordulóján.

Literatura. — 1934. évf., júl. 15. Rónay Mária: *Kaffka Margit, az író és az asszony*. Adatközlés. — Szept. 1. Németh László: *Vajda János nyomain Váiban*. Tárcaszerű megemlékezés Vajda Jánosról. — Okt. 1. Benamy Sándor: *Ady Endrének tizenhatéves fia él Segesvárott*. Csucsai mende-monda. — Szenes Tilda: *Néhány adat Kertbenyről*.

Magyar Kultúra. — 1934. 12. sz. László Miklós: *A barokk kultúrpolitika kezdetei egy magyar vidéki város életében*. A gyöngyösi jezsuita gimnázium történetének margójára írt jegyzetek. — Rónay György: *Anyos Pál*. Anyos a preromantikus érzés első megszólaltatója nálunk. Gyöngyösiből indul ki ő is, sablonos barokk-versekkel. De a mulandóság emlegetésében már valami új is van, bár még hiányzik belőle a nagy élmény. Ennek kényszerén mégis távolodnia kell a gyöngyösies hangtól.

Magyar Nyelv. — 1934. évf., 7—8. sz. Székely Béla: *Gyarmathi Sámuel szótár-tervezete*. Adatközlés a M. T. Akadémia birtokában levő kézirat nyomán. — Bory István: *A menny és ég Aranyndí*. Szómagyarázat.

Magyar Szemle. — 1934. évf., szept. Farkas Gyula: *Erdélyiség a magyar irodalomban*. Erdélyi magyar irodalomról, mint önálló szellemi organizmusról nem lehet szó. Az erdélyi magyar irodalom története alig lehet egyéb, mint az erdélyi ezármazású írók seregszemléje, vagy az Erdélyben megjelent könyvek kronológikus méltatása. „De ha különálló erdélyi irodalom létezését tagadni vagyunk is kénytelenek minden századokra, annál inkább ki kell emelnünk azt a szingzagságot, amit az erdélyiség képvisel a magyar irodalom egységes spektrumában.“

Magyar Zsidó Szemle. — 1934. évf., 1—5. sz. Zsoldos Jenő: *Kazinczy Ferenc és a zsidóság*. Kazinczy a bibliai olvasmányok feldolgozásában kerülte a racionális teológia szempontjának alkalmazását. Azonban nem tudja teljesen megtagadni a maga józan racionalizmusát. Ő, mint esztéta-lélek a biblíában is esztétikumot keres.

Mult és Jövő. — 1934. évf., szept. (N. n.): *Bródy Sándor megtérése*. Adatközlés arról, hogy élete vége felé Bródy „erősen visszahajlott a zsidósághoz“. Héberül kezdett tanulni.

Napkelet. — 1934. évf., 9. sz. Fábián István: *A katolikus újjászületés az irodalomban*. A magyar katolikus újjászületésnek már megvannak a költői: Sik Sándor és a heves viták központjában álló Mécis László; van regényírója is: Balla Borisz. A német kat. újjászületés szociális programja és misztikus iránya nálunk mindenestre eredetibbnek tűnik fel, mint hazájában s ezért visszhangja is nagyobb. — 11. sz. Szakáts László: *A túlsó parton*. Tanulmányserű bírálat a magyar középkor rajzáról Tormay Cécíliének „Az ősi küldött“ c. regényében. „Az ősi küldött“ azok közé a ritka szerencsés alkotások közé tartozik, melyekben a fennkölt gondolat a legnemesebb formával találkozik. — Juhász Gyula: *Mikes*. Vers. — Gogolák Károly: *Szekfű Gyula történetírása*. Szekfűnek Ranke szellemétől ihletett „Történetpolitikai tanulmányai“ önmaga, multja és sorsa alapkérdései komoly ismeretére óhajtják nevelni a fölszines tájékozottságú olvasót. „Száműzött Rákóczi“-ja politikai hajsztát idézett a fiatal történetíró fejére. A „Három nemzedék“, ez a Horváth János

szerint „megbecsülhetetlen erkölcsi komolyságú munka“ bajaink okát a legnagyobb magyar politikai és gazdasági eszméitől való fokozatos eltávolodásban jelöli meg s egy, Széchenyi eszméi jegyében felnőtt új fiatalságtól várja a „magyarabb magyarság“ gyakorlati és szellemi megvalósítását. „A magyar bortermelő lelki alkata“—ban a magyar fajtság egyik jellemző sajátosságát, a kapitalista szellemtől idegen „gazdasági indifferentizmus“—t az európai gazdaságtörténet tanulságaival világítja meg. Tagányi Károly kisebb körre ható és elvontabb, úttörő munkája után talán Szekfű Gyula volt az, aki a tárgyi-lagos társadalomtörténetírást és a történetileg alkalmazott szociológiai szempontokat először illesztette történetírásunk keretébe. Összefoglaló, nagy munkája szerint ő a török hódításban és következményeiben látja a trianoni katasztrófa első okait, innen eredeztetni nemzetiségi kérdéseinket és sok egyéb bajunkat. Szekfű Gyula keresztény történetíró, kinek történetírásában ez a keresztény gondolat nem csupán külsőség, hanem magyarságával azonosult lelki hatóerő. Mélyről jövő katolikus szimpátiái nem teszik egyoldalúvá, elmélyedőn és megértően kíséri végig a magyar protestantizmus fejlődésének különböző korszakait is. Szekfű egyike a magyar történetírás legnagyobb művészeinek; jellemzése mögül Spranger pszichológiájának finomságai villannak elő. — Galamb Sándor: *Az élő Gárdonyi*. Részletes bíráló a nagy író fiának, Gárdonyi Józsefnek apjáról írt könyvéről. A „hibák, tévedések és fogyatkozások ellenére is ... a könyv a magyar Gárdonyi-irodalomban alapvető jelentőségű“. — Asztalos Miklós: *Szent István törvényeinek fennmaradt kézirat Magyarországon*. A Szent István törvényeit tartalmazó Admonti-kódexet 1846-ban Wattenbach Vilmos német tudós fedezte fel Admontban. A későbbi kéziratok nem erre mennek vissza, hanem ezzel együtt egy ma már elveszett, vagy még lappangó kéziratot használtak. Egy föltevés szerint a XII. században II. Géza magyar király idejében került az Admontban apácáskodó Zsófia kir. hercegnőhöz és ennek halála után az ottani benecskolostor könyvtárába.

Nouvelle Revue d'Hongrie. — 1934. évf. Desire Kerecsényi: *Nicolas Oláh*. Egy fejezet a magyar szellemi élet történetéből. Tanulmány a XVI. század jeles humanistájáról, az egykori esztergomi érsek szellemtörténeti jelentőségének tömör méltatása.

Pannohalmi Szemle. — 1934. évf., 3. sz. Karsai Géza: *Az elnyomatás korának ellenzéki irodalma* (1849—1867). Az ellenzéki írók költői gyakorlata a lírában találta meg legjellegzetesebb kifejező eszközét. Gyulai két nagy csoportot különböztet meg közöttük: a népieskedőket és a sallangosakat. Az elsőben a tájköltészet érdemel figyelmet, a másik véglet a néprajzi különlegességek hajhászása. A kor regényirodalmában főképp a romantikus csoport tűnik ki ellenzékiiségével. Az elnyomatás korának drámairodalma jórészen még a negyvenes évek hagyományait követi. Már ez az első ellenzék is kezdi megbontani a nemzeti klasszicizmus értékhierarchiáját: a szépség, jószág és igazság eszményi összhangját, mely minden értékes irodalmi alkotás és irány egyedüli biztos alapja. Jellemző még a nép-nemzeti eszményével való visszaélés. A tartalom ellenzékiisége mellett a költői formákkal való visszaélés is nagy mértékben esik latba. Az ellenzék költői szellemének prózaisága a ritmikában is szembetűnő; egyéb jellemző tulajdonsága még a műfajhatárok túl-

lépése és fellazítása. E nemzedék irodalmi tudata kialakulatlan, s ízlése nem egységes. (E tanulmány különnyomatban is megjelent.)

Pásztortűz. — 1934. évf., 13. sz. Komáromi János: *Zágon felé*. Regény Rodostórról. (Ez a Mikes Kelemenről és bujdosó társairól írt regény előzetesen a Magyarság c. bpesti napilapban is megjelent.) — *Nyílt levélváltás egy üzenet körül*. Gyulai Farkas és Reményik Sándor levélváltása a nemzedékek ellentétéről, időszerű és személyes vonatkozásban. — Kovács Dezső: *Fel-lépek a kollégium színpadra*. „Életrajz-kísérlet.“ Önéletrajzi adatok. — Reményik Sándor: *Késő kézfogás*. Egyéni vonatkozású kegyeletes sorok a nemrég elhunyt erdélyi költőről, Szombati Szabó Istvánról. — 14. sz. Dsida Jenő: *Messziről jött vendég*. Meleghangú megemlékezés Reményi József, amerikai hazánkfíáról, a Jó hinni — Emberek, ne sírjatok — Elni kell c. regények szerzőjéről, a clevelandi egyetem tanáráról, aki augusztus havában Magyarországon járt, a bpesti Rádió-Studióban előadást tartott s szívesen látott vendége volt az erdélyi és bpesti irodalmi társaságoknak. — Komáromi János: *Zágon felé*. (Regény Mikes K.-ről. Folyt.) — Kovács Dezső: *Bródy Sándor Kolozsvárt*. Megemlékezés a néhai széppróza-íróról halála tizedik évfordulóján. — Ligeti Ernő: *Elsüllyedt világ*. Irodalmi vonatkozású visszaemlékezés. — 15. sz. Ligeti Ernő: *Elsüllyedt világ*. (Folyt.) Szerkesztőségi emlékek. — Komáromi János: *Zágon felé*. Regény Mikes K.-ről. (Folyt.) — 16. sz. Dsida Jenő: *Lesz-e irodalmi utánpótlás Erdélyben?* A mai erdélyi irodalmi utánpótlás igen hiányos. A kezdet tizenöt évéhez méltó folytatás nincs. A negyvenes-ötvenes nemzedék alkotóereje, teljében dolgozik még. A csodavárásra van idő. — Szentimrei Jenő: *Az Ember Tragédiája a szegedi csillagos ég alatt*. Alkalmi tudósítás Madách művének szegedi szabadtéri előadásáról. — Ligeti Ernő: *Elsüllyedt világ*. Irodalmi visszaemlékezések. — Komáromi János: *Zágon felé*. Regény Mikes K.-ről. (Folyt.) — 20. sz. R. Berde Mária: *Az üldözött költő felesége*. Meleghangú megemlékezés Bacsányiné Baumberg Gabrielláról abból az alkalomból, hogy a M. T. Akadémia Linzből hazahozatta és Tapolcán temettette el a költőpár hamvait. (Bacsányiné képmásával.) — Komáromi János: *Zágon felé*. Regény Mikes K.-ről. (Folyt.)

Protestáns Szemle. — 1934. évf., 7—9. sz. Bisztray Gyula: *Nagy-enyedi Helikon*. Az enyedi kollégium egykori tanárainak és tanítványainak, holtaknak és élőknek seregszemléjéből kitűnik, hogy alig van a tudománynak, művészetnek, irodalomnak olyan ága, amelyben ott ne találónk őket. (Keresztúri Pál, Apácai Csere János, Bethlen Miklós gr., Pápai Páriz Ferenc, Tótfalusi Kis Miklós, Bod Péter, Aranka György, Benkő József, Sipos Pál, Bolyai Farkas, Kőrösi Csoma Sándor, Salamon Ferenc, Bárczay Sándor, Barcsay Abraham, Czákó Zsigmond, id. Szász Károly, P. Szathmáry Károly, Aprily Lajos, Makkai Sándor stb.) — Zoványi Jenő: *Adat Sibolti Demeterről és egyébről*. Sibolti Sempertől Győrbe való átköltözése után nem maradt tovább püspöke a csallóköz-mátyusföldi, még két felekezetre nem szakadt superintendenciának. — R. Berde Mária: *Kristóf György román nyelvű magyar irodalomtörténetét ismerteti és bírálja*. „A kettős főkérdésre, hogy sikerült-e a szerzőnek a magyar irodalmat a maga megillető méltóságában és úgy mutatni be, hogy utat találjon tájékoztatlan és olykor szkeptikus közönségéhez: igenlően válaszolhatunk.“ — 10. sz. Varga Zoltán: *Széchenyi vallásossága*. Széchenyi vallásos-

sága több tényező szintézisének eredménye: öröklött katolicizmusa és környezete katolikusága, miszticizmusra való hajlamossága, az immanentizmusból felbukkanó aktivitás és szektaszellem és a felvilágosodás gondolkörével való kapcsolatai alkotják ezt. Igazi mivolta csak e tényezők értékelése útján ismerhető meg és méltányolható kellőképpen a maga egészében. — Marton János: *Rácz Lajos* (1864—1934). Meleghangú megemlékezés a sárospataki főiskola nemrég elhunyt tudós tanáráról. — Kerecsényi Dezső: *Szerb Antal Magyar irodalomtörténete*. „Szerb Antal végighúzza a magyar irodalom fejlődés-menetén egy arisztokratiko-romantikus élet- és ízlés-ideál választóvonalát. Ami ezen a vonalon felülmarad: érték, ami alája kerül, alig több, mint irodalomszociológiai tünet.“ — Zoványi Jenő: *Melyik Szántón lelkészkedett Thury Pál?* A XVI. század jeles prot. papja, Thury Pál, az abaújhármegyei, nem pedig a szilágyvármegyei Szántónak volt lelkésze. — 11. sz. Incze Gábor: *Alvinczi Péter* (1570—1634). Kegyeletes megemlékezés Pázmány Péter egykori jeles irodalmi ellenfeléről halála háromszázéves fordulóján.

Protestáns Tanügyi Szemle. — 1934. évf., 7. sz. Péter Zoltán: *Nyolcadikosok irodalmi műveltsége*. A debreceni fiúgimnáziumok 156 felsőosztályos tanulóival, az 1933/34. tanév második felében végzett kérdőíves kísérlet eredményei. A 19 kérdőpont szerint csoportosított, táblázatos kimutatás alapján a szerző megállapítja, hogy „a tanulók irodalmi érdeklődésével meg lehetünk elégedve, mert általában igaz értékek felé irányul. Bizonyos, hogy a XIX. század előtti irodalom elavult... De a nagy klasszikusok visszhangja igen erős. A modern és a világirodalomban is elég tájékozódottak, de itt nem tudnak úgy értékelni és válogatni, mint az iskolában is tanultak között.“

Revue des Etudes Hongroises. — 1934. évf., 1—2. sz. Henry Bidou: *Un cri de détresse: La Tragédie de l'Homme*. (Egy jalkiáltás: Az Ember Tragédiája.) A kiváló, magyarismerő francia kritikus Madách művének menetét ismertetve, a „magyar Faust“ szellemét szembehegyezi Goethe művével. Emaz: filozófia, amaz: az önmagát kereső ember jalkiáltása. — Jules Bisztray: *Eméric Madách et la Tragédie de l'Homme*. (Madách Imre és Az Ember Tragédiája.) Mélyreható, részletes tanulmány; a mű szépségeit, Adám valóságos, tragikus hős voltát vetíti élénk, beszámolólt adva Az Ember Tragédiája külföldi előadásairól is. — Henri Tronchon: *Les Oeuvres Posthumes de Jean Fekete de Galántha, Voltairien de Hongrie*. (Galánthai Fekete János, magyar Voltaire-követő kiadatlan művei.) Hét francia nyelvű költemény és „kisebb-nagyobb dolgokon való elmélkedések“ jutnak napvilágra az Akadémia könyvtárában őrzött kéziratból. Henri Tronchon meleg szavakkal méltatja a Voltaire-ral levelező főurat. — Joseph Túróczi-Trostler: *Les Cartésiens Hongrois*. (Descartes magyar követői.) A hollandiai egyetemek kartéziánus tanáraitól veszik át a francia filozófus tanait magyar teológusok, tudósok, latin nyelven írott „disputáik“ tanúsága szerint. Külön fejezetet szán a szerző Apáti Miklós, Köleséri Sámuel, Apáczai Cseri János, Bethlen Miklós gróf kapcsolatának Descartes-tal. „Erdélyország néha mintha második Hollandia lenne...“ — Guillaume Tolnai: *A propos de l'expression „Tour d'ivoire“*. (Az „elefántesonttorony“ irodalmi kifejezéshez.) Szellemes és érdekes vizsgálódások. De Vigny-en, Riedl-en és Péterfy Jenőn át a középkori szerzetesek Mária-imádatához kell visszaszállnunk, hogy megfogjuk a nyitját e szép és különös

jelentésávitelnek. — Pierre Costil: *La figure morale d'André Dudith, humaniste hongrois*. (Dudith András, magyar humanista erkölcsi arculata.) Izelítő Pierre Costil Dudithról írott művéből. Rokonszenv vezeti a szerző tollát, a rokonszenv, melyet az élénkszellemű humanista író gerjeszt olvasóiban. (V. ö. Faludi János: Dudith András és a francia humanisták.)

Szegedi Füzetek. — 1934. évf., 5—6. sz. Solymossy Sándor: *Magyarok dícsérete 1000 év előtt*. A X. századból való Waltharius-ének, eddig kevés figyelemre méltatott, bevezető tíz sorának fordítása és jelentőségének tanulmányoszerű méltatása.

Szivárvány. — 1934. évf., 17—18. sz. Széchy András: *Madách Az Ember Tragédiája Szegeden*. „...minden elismerés dacára „Az ember tragédiája“-nak még sok szépsége nincs felderítve és ezt az előadást és rendezést is csak egy lépésnek kell tekinteni a tökéletes tragédia előadásáig.“

Vasárnap. — (Arad.) 1934. évf., 18. sz. Gáldi László: *A magyar irodalom legújabb összefoglalása*. Szerb Antal kétkötetes munkájának részletes bírálata. — 19. sz. Rónay György: *Werther és Fanni*. Párhuzam Goethe és Kármán érzelmes regénye közt. „Werther: az új életérzésű, preromantikus férfi klasszikus tragédiája; Fanni az izolált preromantikus női lélek bizonyos mérséklő realizmussal megírt regénye. Nem utánzat, hanem egy eredeti tehetség eredeti alkotása.“

II. Hírlapok.

A Pesti Hírlap Vasárnapja. — 1934. évf., 28. sz. Kosztolányi Dezső: *Tóth Árpád*. Tóth Árpád remekíró; ... aki immár végérvényesen el nem múlt értékeink közé tartozik. — 34. sz. Fazekas Ernő: *Mátyássy József, az elfelejtett költő*. A nemzeti költészet útján az első ösvényt taposta, amelyet azonban széles úttá formált Petőfi és Arany.

Budapesti Hírlap. — 1934. évf., 192. sz. Hevesi András: *Újszerű irodalomtörténetírás*. Szerb Antal újabban megjelent kétkötetes Magyar Irodalomtörténetének bíráló ismertetése. „...módszereiben és értékeléseiben nem tartalmaz sok újdonságot; a Középkorról való felfogásában Horváth Jánost követi, a tizennyolcadik század állítólagos tespedésének és nemzetietlenségének helyreigazításában Szekfű Gyula tanítványának mutatkozik; irodalomszociológiai fogalmának egy részét ... Thienemann Tivadar nagyjelentőségű művéből merítette.“ (Hogyan lehet az, hogy a bíráló a mű forrásai között a föntebbieken kívül Van Tieghem-et, Pierre Lasser-t és Friedrich Gundolf-ot is észreveszi, csak Pintér Jenő hétkötetes nagy rendszerezését nem említi. Vagy azt higgyük, hogy Hevesi szerint Szerb Antal Pintér J. hatalmas munkája ismerete nélkül is meg tudta volna írni művét?) — 193. sz. *Badics Ferenc nyolcvan éves*. Unnepi megemlékezés a jeles tudósnak a magyar tanügy és irodalomtörténetírás terén szerzett kiváló érdemeiről. — 201. sz. Cs. Szabó László: *Fábián Gábor mellszobra*. Az egykori jeles műfordító aradi mellszobrát egy félszerben helyezték el. — 209., 211. sz. Kúhár Flóris: *Az Ember Tragédiája és a katolikus világnézet*. A katolikus történelemszemlélet nemcsak az egyéni életnek, hanem a történelemnek is transzcendens célt biztosít. Az emberiség

története transzcendens szempontból akkor is haladó irányú marad, ha itt a földön vége az eszkimó-élet lesz. A jégkamrába is belevilágít Krisztus világossága, ... melynek végső kiteljesedése, a történelem célhoz érése az örökéletben valósul meg. Ezért érdemes küzdeni és bízva-bízni, akármit mond is a tudomány ma és holnap a világ végéről. Madách nem tagadja ezt a megoldást, de nem is fejezi ki oly határozottan, mint a katolikus történetbölcsélet. — Okt. 28. *Eltemették Csinszkát*. Ady Endre, egykori feleségének, Márfy Ödönné Boncza Berta temetésének napihírszerű leírása.

Debreceni Független Újság. — 1934 okt. 14. Kardos Albert: *Szabolcska „iránybeszélykéje“*. A Debrecen-Nagyváradai Értesítő 1886. évf. július 4., 11., 18., 25. és aug. 1. számai tárcájában jelent meg Szabolcska Mihály-nak „Akik igazán szeretnek“ c. novellája. Varga Béláról, a ref. pap fiáról és Mayer Vilmárról, a falusi zsidó kereskedő lányáról szól. Ezek még gyermekfővel egymásba szeretnek s később, miután a leány a keresztény vallásra tért, egymáséi is lesznek. E művel a szerző önképzőtársulati pályadíjat is nyert (15 frtot) a debreceni ref. főiskolában.

Magyar Hirlap. — 1934. évf., VII. 8. *Móra Ferenc hátrahagyott írásai*. „A költő“ c. Pósa Lajosról 1919 januárjában tartott emlékbeszéd közlése. — Ligeti Ernő: *Marosvécsi napok*. A báró Kemény János marosvécsi kastélyában, az erdélyi gondolat ápolása céljából alakult irodalmi munkaközösség ismertetése. — Révész Béla: *Ady Endre és Léda első találkozásáa*. Újabb részlet a készülő Léda-könyvből. Adatközlés. — VIII. 12. Feleky Géza: *Sándor bácsi*. Megemlékezés Bródy Sándorról halála tizedik évfordulóján. — VIII. 19. Radnóti Miklós: *Egy nagy kalandor-költő változó arca*. Tárcaszerű cikk Balassa Bálintról a tudományos irodalom felhasználásával. — IX. 14. Darnay Kálmán: *A halhatatlanság útja*. Levelek Katona Józseftől (1820. XII. 7.), Arany Jánostól (1851. I. 9), Petőfi Sándortól, Kisfaludy Károlytól. — IX. 16. *Móra Ferenc írásai*. A „Segesvár után“ c. cikk újraközlése.

Magyarság. — 1934. évf., 191. sz. (b. e.): Vörösmarty M. *Szép Honkája szabadtéri előadásban Bábólnán*. Hosszabb ismertető cikk a híres költemény dramatizált előadásáról, melyet Kelemen Imre, a bábolnai állami ménésbirtok jószágigazgatója és Petkó-Szantner Tibor őrnagy rendeztek, „félezer résztvevővel“, „mintegy tízezerfőnyi közönség előtt“. — IX. 8. Dezső Ernő: *Látogatás Torkos Lászlónál, a 95 éves költőnél*. Alkalmi cikk. — IX. 12. Török Sándor: *Petőfi pápai lakóházában*. Helyszíni tapasztalatok leírása.

Nemzeti Figyelő. — 1934. évf., 31. sz. Jambrits Lajos: *Városaink a magyar dalköltészet tükrében*. Tárcsa a címben írt tárgyról (idézetekkel). — 43. sz. Fest Sándor: *Angol könyv a háború utáni Magyarországról*. Birmingham írországi szerző Wayfaring in Hungary c. munkájának ismertetése.

Nemzeti Újság. — 1934. évf., szept. 3. (N. n.): *Jezsuitagyalázó darabbal nem nyithat a Városi Színház*. A cikk szerint a Városi Színház helytelenül járt el, mikor a tervezett Rákóczi-szobor javára rendezendő díszelőadás megnyitó darabjával „egy a katolicizmust naivul és súlyosan gyalázó történelmi rémdrámát, Szigligeti Ede Rákóczi-színművét“ választották ki. E dara-

bot ugyanis a Nemzeti Színház — állítólag — „éppen az érintett okok miatt hosszú idő óta nem tartja műsorán“.

Pesti Hírlap. — 1934. évf., VII. 3. Harsányi Zsolt: *Madách Imre hamvai*. Napilapszerű tudósítás a július 2-án új sírboltba helyezett Madách-hamvak eltemetése alkalmából.

Pesti Napló. — 1934. évf., VII. 3. Mohácsi Jenő: *Madách Imre második temetése*. Helyszíni benyomások közlése Madách Imre hamvainak az alsó-sztrégovai temetőből a család kastélya parkjában épült új sírboltjába való átvitele alkalmából. — Rónai Mihály András: *Ady és Léda szerelmének titka*. Tárcaszerű cikk. Beszélgetés Révész Bélával készülő Ady-könyvről.

Vasárnapi Ujság. (A Budapesti Hírlap képmelléklete.) — 1934. VII. 8. Fáy Ilona: *A költő gárdista*. Novella Bessenyei Györgynek Grasse bárónóval való benső viszonyáról.